

УДК 378.147.001.8/330(477+438)

Алла Загородня
ORCID iD 0000-0003-2418-1670

кандидат педагогічних наук,
професор кафедри професійної освіти та управління навчальним закладом,
Міжрегіональна Академія Управління персоналом
вул. Фрометівська 2, 03039 м. Київ, Україна
z_alla@i.ua

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розкрито сутність професійної підготовки фахівців економічної галузі. Наведено класифікацію документів, що фіксують зміст професійної підготовки фахівців економічної галузі. Проаналізовано освітній стандарт професійної підготовки фахівців економічної галузі в Республіці Польща за двома ступенями. Наведено перелік ключових компетенцій фахівця економічної галузі. Виявлено особливості психолого-педагогічної складової у змісті підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах України та Польщі. Розкрито принцип диверсифікації у формуванні змісту професійно-економічної підготовки фахівців у Республіці Польща. Представлено інформацію щодо наукових принципів відбору та структурування змісту освіти. Визначено спільне та відмінне у реалізації змісту професійної підготовки фахівців економічного спрямування у вищих навчальних закладах України та Польщі.

Ключові слова: зміст професійної підготовки; Польща; Україна; фахівці економічної галузі.

Вступ. Глобалізаційні та інтеграційні процеси висувають нові вимоги до освіти, зумовлюють необхідність кардинальних змін в її змісті, спрямованості, формах організації та фінансування. У системах освіти різних країн світу об'єктивно відбуваються процеси інтернаціоналізації їх діяльності. О. Падалка зазначає, що це пов'язано з причинами як внутрішнього (забезпечення потреб національної економіки у кваліфікованих кадрах), так і зовнішнього (необхідність забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовому середовищі) характеру (Падалка О. С., 2014, с. 46).

Традиційні форми навчання студентів формують здатність вирішувати типові ситуації навчання за допомогою відомих методів, способів і прийомів. Типові освітні ситуації, відпрацьовані методи і прийоми їх вирішення забезпечують адекватне методологічне структурування навчального матеріалу, а також відповідають загальним педагогічним і дидактичним принципам, що створює можливість для надання суб'єктам навчання достатньої кількості необхідних знань протягом тривалого часу.

Проблемою підбору змісту, форм і методів підготовки фахівців економічної галузі, опікуються ряд науковців, зокрема М. Аргюшина, В. Краєвський, О. Падалка, Т. Поясок, В. Стрельніков, Дж. Клімек (J. Klimek), Дж. Ніколаєв (J. Nikolajew) та ін.

Мета статті полягає у висвітленні методологічної основи підготовки фахівців економічної

галузі у вищих навчальних закладах України та Польщі. Завдання статті полягають у визначенні структурних елементів змісту підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах України та Польщі.

Методологія професійної підготовки фахівців економічної галузі. Процес професійної підготовки фахівців значною мірою зумовлений змістом освітніх програм, навчальних дисциплін, передбачених навчальними планами підготовки фахівців. У процесі розробки теоретичних засад проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки, В. Стрельніков запропонував класифікувати документи, в яких фіксувався б проект змісту підготовки бакалавра економіки, на три групи: документи, у яких зафіксовано вимоги кредитно-модульної системи організації навчального процесу (інформаційний пакет, структурно-логічна схема підготовки фахівців, залікові кредити, змістові модулі, індивідуальні навчальні плани студентів, шкала оцінювання навчальної діяльності студента); документи, складені на основі міжнародних стандартів ISOсерії 9000:2000 та 9001 (мета діяльності університету, посібник з якості, процедури і стандарти, за допомогою яких описувалися процеси у дидактичній системі, модель моніторингу якості підготовки бакалавра економіки, методика, положення, інструкції); традиційна документація навчального закладу (навчальні, тематичні і робочі плани викладачів, методичні розробки, навчальні

програми, посібники і підручники, навчальні комплекси дисциплін тощо) (Стрельніков В. В., 2007, с. 22).

На думку Р. Кубанова професійна підготовка фахівців економічної галузі передбачає розуміння ними закономірностей формування та розвитку відтворюваних процесів на макро та мікро рівнях, у взаємозв'язку з розвитком політичних, культурних та інших суспільних процесів (Кубанов Р. А., 2014, с. 297).

Зміст професійної підготовки фахівців економічної галузі в Республіці Польща визначається освітніми стандартами для галузі дослідження, у нашому випадку – економічної.

Цей освітній стандарт передбачає підготовку фахівців за двома ступенями (циклами). Підготовка фахівців першого циклу триває не менше 6 семестрів. Кількість годин, відведених на вивчення навчальних предметів не повинна бути менше, ніж 1800, натомість ECTS – європейська система накопичення кредитів – повинна бути не менше, ніж 180 кредитів.

Підготовка фахівців другого циклу триває не менше 4 семестрів. Кількість годин, відведених на вивчення навчальних предметів не повинна бути менше, ніж 800 (кількість кредитів не повинна бути менше, ніж 120).

В освітніх стандартах економічної галузі зазначено, що випускники першого циклу повинні мати комплексні економічні знання, сформовані практичні уміння і навички роботи економіста – фахівця в галузі управління фінансовими ресурсами, людським капіталом і матеріальними цінностями. Випускник повинен бути: готовий провести аналіз наявної інформації з метою прийняття раціональних рішень, передбачених провідними законами економічних наук; до роботи в різномісних організаціях та установах (державних і недержавних) як вітчизняних, так і за кордоном; повинен мати необхідні знання та навички для самостійного провадження господарської діяльності; знати, як вільно орієнтуватися в Європейському соціально-економічному просторі; знати іноземну мову на рівні B2 (Спільна європейська рама кваліфікацій Ради Європи). Випускники повинні бути готові до продовження освіти в аспірантурі (Standardy kształcenia dla kierunku studiów: Ekonomia).

Випускники другого циклу навчання повинні: мати комплексні і розширені (у порівнянні зі специфікою навчання першого циклу) знання економіки та управління фінансовими ресурсами, людським капіталом та матеріальними цінностями; мати навички для використання передових аналітичних методів вивчення економічних явищ і процесів, моделювання їх прогресу за шкалою мікро і макроекономіки, відкритої для міжнародного конкурсу; бути готовими до розробки проєктів, надання консалтингових послуг і прийняття раціональних рішень, пов'язаних з прид-

банням та використанням природних ресурсів приватного сектору та громадськості (як у домашніх умовах, так і за кордоном); бути готовими до роботи в різних секторах і сегментах європейського ринку й самостійно вести господарську діяльність; бути готовими до продовження навчання в докторантурі (Standardy kształcenia dla kierunku studiów: Ekonomia).

Освітній стандарт підготовки фахівців економічної галузі пропонує орієнтований перелік навчальних дисциплін, визначення кількості годин та кредитів, обов'язкових для вивчення студентами. Цей документ визначає орієнтований анотований обсяг вивчення кожного предмета, пропонує перелік умінь та компетенцій, якими повинен володіти кожен фахівець після вивчення конкретної дисципліни й слугує своєрідною платформою для розробки навчальних програм, спецкурсів та добору фахівців для викладання дисциплін фахового спрямування.

Спільним структурним елементом у змісті підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах України та Польщі є психолого-педагогічна складова.

В контексті психолого-педагогічної підготовки фахівців економічного профілю Т. Поясок наголошує на необхідності наявності у змісті психолого-педагогічної складової. Автор визначає окремі аспекти професійної діяльності фахівця економічної галузі, де доцільно і необхідно використовувати знання з дисциплін психолого-педагогічного циклу. Зокрема: необхідність усвідомлення взаємозалежності та взаємовпливу на певні аспекти професійної діяльності фахівця надмірної кількості новацій у економіці; врахування різновікових особливостей населення, розвиток умінь налагоджувати взаємодію з різною категорією людей; необхідність використання рекомендацій та методів психології та педагогіки в професійній роботі фахівця економічної галузі, що передбачає сприйняття та усвідомлення проблем різного характеру у контексті сприйняття та розуміння особливостей людей; вирішення завдань професійного спрямування часто пов'язане з мотивуванням та спонуканням людей, підвищенням їх професіоналізму, використанням засобів переконання, показу, роз'яснення; наявність переконань, інтересів, потреб, освіченості, вихованості, професійної майстерності та досвіду: чим більш всебічно та краще підготовлений фахівець, тим вищі досягнення його професійної діяльності; вплив на діяльність фахівця економічної галузі інших співробітників організації, колег по спільній роботі та його власної майстерності взаємодії з ними (формування та розвиток умінь працювати в колективі, будувати взаємовідносини з колегами, володіти навичками ділового спілкування) (Поясок Т. Б., 2003, с. 281-283).

На важливість психолого-педагогічної складової у змісті професійної підготовки фахівців

економічної галузі наголошують й польські дослідники Дж. Клімек (J. Klimek) та Дж. Ніколаєв (J. Nikolajew), вони стверджують, що формування та удосконалення навичок управління значною мірою залежить від сформованості психологічної готовності до здійснення організаційних, координуючих, виконавчих функцій. Це сприяє інтенсивності життя, зокрема, у контексті виконання тих завдань, що виникають у результаті виконання професійних обов'язків або навіть розмежування чи непланованості часу, що вимагає навичок управління часом. Досягнення професійного успіху в майбутньому буде визначатися здатністю ефективного планування та організації своїх обов'язків, у тому числі пріоритетів їх реалізації й розгляду сукупності зовнішніх подразників. На їх думку психолого-педагогічна складова сприятиме розвитку навичок міжособистісного спілкування, а саме ефективної комунікації, прямого контакту з клієнтами та колегами, відмінними між собою особистісними характеристиками, що дає можливість зосередитися на зростанні показників купівлі-продажів та вимагає ефективної комунікації для досягнення цілей окремих проектів. Таким чином, підвищення вартості комунікативних навичок, тобто сформованість готовності до формулювання зрозумілих для клієнта рішень, використання маніпулятивних технік й методів максимально сприятимуть веденню переговорів (Klimek J., Nikolajew J., 2014, s. 76).

Позитивний досвід у використанні психолого-педагогічної складової у економічній галузі підготовки фахівців як у вищих навчальних закладах України, так і Республіки Польща, свідчить про сформовану самосвідомість випускників вищих навчальних закладів економічної галузі щодо постійного вдосконалення своєї компетенції та умінні зосередитися на навчанні. Удосконалення набутих навичок впродовж життя дозволяє не тільки залишатися конкурентоспроможними в умовах постійно розвиваючогося сучасного ринку праці, але й впливає на здоров'я людей у психологічному, професійному та особистісних аспектах.

Серед провідних принципів, які впливають на формування змісту професійної підготовки майбутніх фахівців економічної галузі у Республіці Польща, дослідники виокремлюють принцип диверсифікованості системи освіти. Диверсифікованість (збільшення числа виробництв і номенклатури товарів чи послуг, вироблених окремими підприємствами в нових для них сферах) системи вищої освіти є поєднанням класичних університетів із пріоритетом спеціалізованих навчальних закладів, орієнтованих на конкретну спеціалізацію випускника (Klimek J., 2014, Nikolajew J., s. 73).

Формування та структурування змісту професійної підготовки визначається інформаційною наповнюваністю структурних компонентів, що на думку М. Артюшиної, повинно визначатися

науковими принципами відбору та структурування змісту освіти, а саме: функціональної повноти компонентів змісту освіти, диференціації та інтеграції, наступності (ступневості) освіти; формування змісту вищої освіти та відповідності змісту освіти у всіх його компонентах та рівнях конструювання вимогам розвитку суспільства, науки, культури і особистості; єдиної змістовної та процесуальної сторони навчання, структурної єдності змісту освіти на різних рівнях його формування (співвідношення складових компонентів); гуманітаризації, пов'язаний з утворенням умов для активного творчого і практичного освоєння людської культури; проблемність, актуальність, образність; інформаційність та інформатизація; гнучкість та варіативність; диференціації (можливість варіації навчального матеріалу відповідно до інтересів, пізнавальних можливостей студентів та інших особистісних властивостей) й індивідуалізації (розробка індивідуальних навчальних програм, надання індивідуальних завдань навчання, що стосується всіх компонентів моделі, зокрема, змістовного); інноваційності (відмова від надання тим, хто навчається готової інформації, натомість активне привертання студентів до її пошуку, опрацювання й оновлення, заохочення до особистого прийняття матеріалу, його критичної оцінки, привнесення особистого досвіду) (Артюшина М. В., 2009, с.72); фундаменталізації навчання, що вимагає інтеграції гуманітарного та природничо-наукового знання, встановлення наступності й міждисциплінарних зв'язків, опори на усвідомлення тими, хто навчається суті методології пізнавальної й практичної перетворюючої діяльності (Краевский В., 1977, с. 57-59).

Спираючись на результати порівняльного аналізу змісту, форм і методів підготовки майбутніх фахівців економічної галузі в Республіці Польща та України, можна констатувати: ефективність реалізації змісту професійної підготовки залежить від узгодженості цілей навчання викладача та особистісних цілей студентів; методи розв'язання різних типів навчальних ситуацій повинні бути гнучкими й мати можливість для їх розширення чи, навпаки, обмеження в їх застосуванні; впровадження та застосування форм і методів навчання повинно забезпечити індивідуальний темп навчання студентів; суб'єкти навчання повинні мати можливість для врегулювання змісту, структури та темпів професійної підготовки на основі їх особистісної траєкторії навчання; результатом професійної підготовки майбутніх фахівців економічної галузі повинні стати реальні нові освітні продукти студентів; запровадження проблемного навчання з точки зору обсягу, змісту й складності системи повинно бути узгодженим з реальними можливостями суб'єктів навчання, що є одним з ознак педагогічної майстерності кожного викладача; студенти повинні мати можливість

побудувати свій власний освітній шлях в рамках освітнього простору, створеного під керівництвом викладача; суб'єкти навчання повинні мати право впливати на вибір форм, методів, прийомів і засобів, що найкращим чином відповідають реалізації їх особистих та професійних цілей.

Кожен метод, форма чи засіб навчання реалізуються в конкретних умовах освітнього процесу, де на основі ретельного аналізу усіх переваг й недоліків вибудовується найбільш раціональна та ефективна система підготовки фахівців економічної галузі.

Висновки. Таким чином, у зміст професійної підготовки фахівців економічної галузі учені вкладають різний зміст, на їх думку професійна підготовка фахівців зумовлена змістом освітніх програм, навчальних дисциплін, передбачених навчальними планами підготовки фахівців які визначаються окремими освітніми стандартами для кожної з

досліджуваних країн. На протипагу спільним структурним елементом у змісті підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах України та Польщі є психолого-педагогічна складова.

Отже, головними чинниками професійної підготовки фахівців економічної галузі, які впливають на становлення їх особистості є концептуальні зміни у змісті, формах та методах професійної підготовки, застосування різноманітних технологій навчання, доповнення його новими елементами. Підсумовуючи вищесказане зазначаємо, що це слугує передумовою для організації компаративістичного дослідження на базі вищих навчальних закладів України та Республіки Польща з метою визначення ефективності функціонування методологічної основи підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах України та Польщі.

Література

1. Артюшина М. Інноваційний підхід у викладанні психолого-педагогічних дисциплін у вищих закладах освіти України / М. Артюшина // ВІСНИК НТУУ-КПІ. Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2009. – Вип. 3. – С.70-75.
2. Краевский В. Проблемы научного обоснования обучения: методологический анализ / В. Краевский. – Москва : Педагогика, 1977. – 264 с.
3. Кубанов Р. Вимоги до професійної підготовки фахівців економічних спеціальностей та їх реалізація в освітньому процесі вищого навчального закладу / Р. Кубанов // Науковий Вісник МДПУ. Педагогіка. – 2014. – № 2 (13). – С. 294-301. doi:10.7905/nvmdpu.vli12.934
4. Падалка О. Професійно-економічна підготовка майбутнього вчителя у контексті Європейської інтеграції / О. Падалка // Вища освіта України. – 2014. – №3 (2). – С. 46-49.
5. Поясок Т. Основи психолого-педагогічної підготовки фахівців фінансово-економічного профілю: навчальний посібник для студентів і викладачів фінансово-економічних вищих навчальних закладів / Т. Поясок // За ред. д. п. н., проф., С. О. Сисоєвої. – Київ : ПП «ЕКМО», 2003. – 228 с.
6. Стрельников В. Теоретичні засади проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки: автореф. на здоб. докт. пед. наук: 13.00.04 / В. Стрельников. – Київ, 2007. – 42 с.
7. Klimek J. Dynamika przemian społeczno-gospodarczych w procesie edukacji – refleksje socjologiczne / J. Klimek, J. Nikolajew // Studia Zarządzania i Finansów Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. – 2014. – No. 7. – S. 71-79.
8. Standardy kształcenia dla kierunku studiów: Ekonomia [Electronic resource]. – Available at: <http://www.wpt.dracosk.pl/files/dydaktyka/Standardy%20Ekonomia.pdf> (application date: 02.08.2017). – Screen name.

References

1. Artiushyna M. (2009). Innovatsiyni pidkhd u vykladanni psykholoho-pedahohichnykh dystsyplin u vyshchych zakladakh osvity Ukrainy [Innovative approach in teaching psychological and pedagogical disciplines in higher educational institutions of Ukraine]. VISNYK NTUU-KPI. Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika. 3, 70-75 (ukr).
2. Kraevskij V. (1977). Problemy nauchnogo obosnovaniya obuchenija: metodologicheskij analiz [Problems of the scientific substantiation of training: methodological analysis]. Moscow: Pedagogika, 264 (rus).
3. Kubanov R. (2014). Vimogi do profesijnoi pidgotovki fahivciv ekonomichnih special'nostej ta ih realizacija v osviti'omu procesi vishhogo navchal'nogo zakladu [Requirements to of professional training specialists in economy and their implementation in the educational process of higher educational institution]. Naukovij Visnik MDPU. Pedagogika, 2 (13), 294-301. doi:10.7905/nvmdpu.vli12.934 (ukr).
4. Padalka O. (2014). Profesiino-ekonomichna pidhotovka maibutnoho vchytelia u konteksti Yevropeiskoi intehtratsii [Professional and economic training of the future teacher in the context of European integration]. Vyshcha osvita Ukrainy, 3 (2), 46-49 (ukr).

5. Poiasok T. (2003). *Osnovy psykholoho-pedahohichnoi pidhotovky fakhivtsiv finansovo-ekonomichnoho profilu* [Fundamentals of psychological and pedagogical training of specialists of finance and economic profile]. S. O. Sysoieva (Ed.). Kyiv: PP «ЕКМО», 228 (ukr).
6. Strelnikov V. (2007). *Teoretychni zasady proektuvannia profesiino oriantovanoi dydaktychnoi systemy pidhotovky bakalavriv ekonomiky* [The theoretical basis designing of professionally oriented didactic system of bachelor training of economy]: Candidate's thesis. Kyiv, 42 (ukr).
7. Klimek J., Nikolajew J. (2014). *Dynamika przemian społeczno-gospodarczych w procesie edukacji – refleksje socjologiczne*. *Studia Zarządzania i Finansów Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*, 7, 71-79 (pol).
8. *Standardy kształcenia dla kierunku studiów: Ekonomia*. Available at: <http://www.wpt.dracosk.pl/files/dydaktyka/Standardy%20Ekonomia.pdf> (pol).

ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ И ПОЛЬШИ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Загородняя Алла, кандидат педагогических наук, профессор кафедры профессионального образования и управления учебным заведением, Межрегиональная Академия управления персоналом, ул. Фрометовская, 2, 03039 г. Киев, Украина, z_alla@i.ua

В статье раскрыта сущность профессиональной подготовки специалистов экономической отрасли. Приведена классификация документов, фиксирующих содержание профессиональной подготовки специалистов экономической отрасли. Проанализировано образовательный стандарт профессиональной подготовки специалистов экономической отрасли в Республике Польша по двум степеням. Приведен перечень ключевых компетенций специалиста экономической отрасли. Выявлены особенности психолого-педагогической составляющей в содержании подготовки специалистов экономической отрасли в высших учебных заведениях Украины и Польши. Раскрыто принцип диверсификации в формировании содержания профессионально-экономической подготовки специалистов в Республике Польша. Представлена информация про научные принципы отбора и структурирования содержания образования. Определено общее и отличающееся в реализации содержания профессиональной подготовки специалистов экономического направления в высших учебных заведениях Украины и Польши.

Ключевые слова: Польша; содержание профессиональной подготовки; специалисты экономической отрасли; Украина.

PREPARATION OF SPECIALISTS OF THE ECONOMIC FIELD IN THE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE AND POLAND: METHODOLOGICAL ASPECT

Zagorodnya Alla, PhD in Pedagogy, Professor of the Professional Education and Educational Institution Management Department, Interregional Academy of Personnel, Frometivska st. 2, 03039 Kyiv, Ukraine, z_alla@i.ua

The study reveals the essence of professional training of specialists in the economic field. The classification of documents fixing the content of professional training of specialists in the economic field (information package, structural and logical scheme for training specialists, credits, content modules, individual curricula of students, a scale for assessing student learning activities, standards, methodologies, regulations, instructions, training, thematic and work plans of teachers, methodological developments, learning programs, study complexes of disciplines, etc.) is given. The educational standard of professional training of specialists of the economic field in the Republic of Poland is analyzed on two levels, which includes an indicative list of educational disciplines, determination of the number of hours and credits required for mastering students. The list of key competencies that should master the future specialist in the economic field after two cycles of training is given. The features of the psychological and pedagogical component in the content of training of specialists in the economic field in higher educational institutions of Ukraine and Poland identified. Individual aspects of the professional activity of specialists in the economic field are determined, where it is appropriate and necessary to use knowledge in the disciplines of the psychological and pedagogical cycle. The principle of diversification in the formation of the content of professional and economic training of specialists in the Republic of Poland is disclosed. Information on the scientific principles of selection and structuring of the content of education is presented. The general and distinctive in the implementation of the content of professional training of specialists in the economic direction in higher educational institutions of Ukraine and Poland defined.

Keywords: content of professional training; Poland; specialists in the economic field; Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 03.08.2017
Прийнято до друку 05.10.2017